

รายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัย (2545)

ต๋องรัตน์ โพธิ์เที่ยง

ชื่อโครงการ : นิเวศวิทยาและการกระจายพันธุ์ของนกแอ่นกินรัง
(Ecology and Distribution of Edible-nest Swiftlets)

ผู้ดำเนินการวิจัย :

นางต๋องรัตน์ โพธิ์เที่ยง	นักวิทยาศาสตร์ 7ว	หัวหน้าโครงการ
นางสาวศิริพร ทองอารีย์	นักวิทยาศาสตร์ 7ว	ผู้ร่วมวิจัย
นางสาวนุชผา อ่ำเกตุ	นักวิทยาศาสตร์ 7ว	"
นางสีฟ้า ละออง	นักวิทยาศาสตร์ 7ว	"
นางสาวบุษบง กัญจนสาขา	นักวิทยาศาสตร์ 8ว	"

ระยะเวลาดำเนินการ : ได้รับงบประมาณในการดำเนินโครงการวิจัย 3 ปี ระหว่างปีงบประมาณ
2545-2547

สถานที่วิจัย :

บริเวณเกาะในจังหวัดที่มีสัมปทานรังนกและตามอาคารบ้านเรือนในจังหวัดต่างๆ ที่มีรายงานการพบ
นกแอ่นกินรังทั่วประเทศ

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อศึกษาชนิด และการแพร่กระจายของนกแอ่นกินรัง
- เพื่อศึกษาลักษณะและสภาพพื้นที่ที่นกแอ่นกินรังใช้เป็นรังวางไข่
- เพื่อศึกษาถึงช่วงและลำดับเวลาผสมพันธุ์ การพัฒนาและการเจริญเติบโตของลูกนกและความ
สำเร็จในการขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ
- เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของนกแอ่นกินรัง

ระเบียบวิธีวิจัย :

1. สำรวจแหล่งที่มีการกระจายพันธุ์ของนกแอ่นกินรังและตรวจสอบข้อมูลจากจังหวัดที่มีการให้สัมปทานรังนก
2. คัดเลือกพื้นที่ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาคเพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลด้านการสืบพันธุ์และนิเวศวิทยาของนก
3. เก็บตัวอย่างนกแอ่นกินรังในแต่ละภูมิภาคที่เป็นตัวแทนเพื่อตรวจสอบชนิด (Species)
4. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตรังนก ได้แก่ แหล่งอาหารสภาพพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่สร้างรัง รวมทั้งศัตรูตามธรรมชาติของนก
5. เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเก็บรังนกตามระเบียบที่กำหนดในพื้นที่ที่คัดเลือก และตรวจสอบกับสถิติการเก็บรังนกที่ผ่านมาจากข้อมูลจากจังหวัด

ผลการดำเนินงาน :

ปีงบประมาณ พ.ศ.2545 ได้รับงบประมาณในการดำเนินงานโครงการเป็นค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ จำนวน 152,800 บาท โดยดำเนินงาน

1. ตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับนกแอ่นกินรังข้อมูลด้านนิเวศวิทยา ชีววิทยา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับนกแอ่นกินรังของประเทศไทย

2. สำรวจและตรวจสอบข้อมูลแหล่งที่มีการกระจายพันธุ์ของนกแอ่นกินรัง บริเวณที่มีสัมปทานรังนกในท้องที่ 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตราด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดพัทลุง จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูล โดยบริเวณที่มีสัมปทานรังนกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเล ได้แก่

1. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด
2. อุทยานแห่งชาติหาดวนกร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร จังหวัดชุมพร
4. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
5. อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่
6. อุทยานแห่งชาติธารโบกขรณี จังหวัดกระบี่
7. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่
8. อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา
9. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน จังหวัดพังงา
10. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา จังหวัดสตูล จังหวัดตรัง

11. อุทยานแห่งชาติตะรุเตา จังหวัดสตูล

12. อุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล

สำหรับจังหวัดพัทลุง มีสัมปทานรังนกในบริเวณเกาะสี่ เกาะห้า

1. สำรวจและตรวจสอบข้อมูลแหล่งที่มีการกระจายพันธุ์ของนกแอ่นกินรัง บริเวณอื่นที่นอกเหนือจากที่มีสัมปทานรังนก ซึ่งพบว่ามีนกแอ่นกินรัง อาศัยตามอาคาร บ้านเรือน อุโบสถ วิหาร และตามโรงเรือนเก่า (ร้าง) พบในจังหวัดต่างๆ ดังนี้

1. วิหารหลวงปู่แก้ว วัดช่องลม ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
2. อาคารห้องเย็นเก่าขององค์การอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตำบลปากน้ำชุมพร อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
3. ดึกแถว 2 ชั้น (ร้านท้อปเจริญ) ถนนนพวนารถดำเนิน อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
4. โรงแรมเก่า 3 ชั้น บริเวณปากน้ำตาปี ท่าเรือบ้านดอน อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
5. อาคารบ้านเรือน บริเวณอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
6. โรงหนัง โรงแรมเก่า บริเวณอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
7. ดึกแถว 2 ชั้น ใกล้ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
8. โรงแรมซีเอส อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
9. ศูนย์รถฟอร์ด อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
10. ดึกแถว 2 ชั้น ติดแม่น้ำบางนรา อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
11. โรงภาพยนตร์เก่า อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

2. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนิเวศวิทยาของนกแอ่นกินรัง ได้แก่ สภาพพื้นที่ที่นกอาศัยและสร้างรังวางไข่ ตรวจสอบตำแหน่งที่ตั้งโดยใช้เครื่อง GPS บันทึกข้อมูลอุณหภูมิความชื้น บริเวณที่นกสร้างรัง และรายละเอียดอื่นๆ เช่น ประวัติความเป็นมาของแต่ละพื้นที่ และประเมินจำนวนประชากรนกในแต่ละแห่ง

3. สำรวจพื้นที่ที่นกหากินในช่วงเวลาต่างๆ กัน บันทึกข้อมูล

4. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ของนก ได้แก่ ฤดูกาลสร้างรังวางไข่ พฤติกรรมการสร้าง วางไข่ ฟักไข่ และเลี้ยงลูกนก

5. เก็บตัวอย่างนกแอ่นกินรังในแต่ละท้องที่เพื่อตรวจสอบชนิดพันธุ์และศึกษาลักษณะกายวิภาคของนกแอ่นกินรัง

6. เก็บรวบรวมตัวอย่างแมลงที่พบในบริเวณที่อยู่อาศัยของนกในถ้ำ และในอาคาร

7. รวบรวมข้อมูลด้านอุตุนิยมวิทยาในพื้นที่ที่มีการกระจายพันธุ์ของนกแอ่นกินรัง

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ :

1. สำรวจพื้นที่ที่พบนกแอ่นกินรังในท้องที่จังหวัดต่างๆ ในภาคใต้ฝั่งตะวันตก ทั้งในพื้นที่ที่มีสัมปทาน และที่มีการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนให้นกอาศัย เพื่อทำแผนที่การกระจายของนกแอ่นกินรังในประเทศไทย โดยระบุตำแหน่งและพิกัดที่ถูกต้อง ตลอดจนเก็บข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการเลือกพื้นที่ที่นกเข้าอาศัยเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการประเมินประชากรของนกแอ่นกินรังในประเทศไทย
2. สำรวจพื้นที่ที่นกแอ่นกินรังอาศัยหากิน เพื่อสืบค้นชนิดแมลงที่เป็นอาหารของนกแอ่นกินรัง รวมทั้งตรวจสอบแมลงจากระเพาะของนกแอ่นกินรังในพื้นที่ต่างๆ กัน
3. ตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับการเก็บรังนกทั้งในพื้นที่สัมปทานและในอาคารบ้านเรือนของประชาชนทั่วไป เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงแนวโน้มประชากรของนกแอ่นกินรังในประเทศไทย และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการสงวนและคุ้มครองนกแอ่นกินรัง

ปัญหาและอุปสรรค :

1. การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนกแอ่นกินรังในพื้นที่สัมปทานตามเกาะต่างๆ กระทำได้ยาก เนื่องจากเกาะที่นกแอ่นกินรังจะอยู่ห่างฝั่งกลางทะเล การเดินทางเข้าพื้นที่ต้องประสานกับบริษัทที่ได้รับสัมปทานก่อน และต้องไปกับพนักงานของบริษัทหากขัดข้องก็ไม่สามารถเดินทางไปเก็บข้อมูลได้
2. ลักษณะภูมิประเทศของถ้ำที่นกทำรัง มีแตกต่างกันส่วนใหญ่จะเข้าไปได้ค่อนข้างลำบาก บางถ้ำต้องปีนขึ้นเขาแล้วหย่อนตัวลงจากปากปล่องด้านบนของถ้ำ โดยค่อยๆ ไต่ลงมาตามไม้ไผ่ที่มีเพียงตุ่มตาให้เหยียบและเกาะลงมา บางถ้ำลึกลงมาถึง 10-20 เมตร บางถ้ำแคบมากต้องเอียงตัวด้านข้างเข้าไป บางถ้ำต้องมุดคุดลอดเข้าไป บางถ้ำต้องปีนป่ายหน้าผาขึ้นไปและบางถ้ำต้องอาศัยผู้ชำนาญต้องไต่เชือกลงไปในตระกร้าแล้วโหนตัวไปยังผนังถ้ำ เป็นต้น
3. การเก็บข้อมูล นกที่ทำรังในบ้านก็ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ เนื่องจากเกรงจะขโมยให้กับกรมสรรพากร ซึ่งจะมีผลกับการจัดเก็บภาษีอากรในภายหลัง และบางครั้งเกรงว่าจะเป็นการรบกวนนกอาจทำให้นกบินหนีไปหรือมีผลกับการสร้างรังของนก เป็นต้น